

Cristiane Hennau & Jacques Verhaegen, Droit pénal général, Travaux de la Faculté de droit de l'Université Catholique de Louvain, Bruylant-Brussel, 1991, 504 p., ISBN 2-8027-0560-1

Binnen de vijf jaar nadat P.L. BODSON zijn *Manuel de droit pénal* publiceerde (1986), werden niet minder dan vier nieuwe handboeken op de markt gebracht die het algemeen strafrecht tot voorwerp hebben: het *Handboek Belgisch Strafrecht* van L. DUPONT en R. VERSTRAETEN (1990), de *Introduction au droit pénal* van F. TULKENS en M. VANDEKERCHOVE (1990), *Strafrecht en strafprocesrecht in Hoofdlijnen* van Chr. VAN DEN WIJNGAERT (1991) en het werk van Chr. HENNAU en J. VERHAEGEN (1991), dat thans ter bespreking voorligt.

De penalisten worden verwend. Ondanks de grote mate van overlapping, voortvloeiend uit de omstandigheid dat elk van de geciteerde werken een introductie wil bieden in het Belgisch algemeen strafrecht, heeft elk van deze studies zijn eigen originaliteit, zodat geen enkel werk een ander kan vervangen of overbodig maakt. Complementair gelezen bieden zij een rijkdom aan van elkaar aanvullende gegevens en van soms uiteenlopende zienswijzen op dezelfde problemen. Zij weerspiegelen zodoende de complexiteit van het strafrecht zelf dat erin ter sprake wordt gebracht.

Het boek van Chr. HENNAU en J. VERHAEGEN is meer dan een descriptieve inleiding tot het algemeen strafrecht. Zoals de auteurs in hun inleiding aankondigen was het niet enkel de bedoeling de staat op te maken van de antwoorden die in België werden gegeven aan de vraagstukken van het algemene strafrecht. Er werd tevens beoogd de reflexie te stimuleren over de inhoud van deze oplossingen en over de beginselen die daaraan ten grondslag liggen. De originaliteit van dit opzet wordt geoperationaliseerd door op een bepaalde wijze gebruik te maken van de methode van het 'case-work', die in inleidende handboeken over strafrecht in België tot dusver ongebruikelijk was. Enerzijds wordt de opbouw van de redenering geschraagd door soms zeer uitvoerige citaten van rechtspraak en soms van rechtsleer, die zelfs typografisch in het oog springen en die daartoe in een kader werden geplaatst. Anderzijds worden vele hoofdstukken of onderafdelingen afgesloten met pertinente vragen, die de aandacht moeten trekken op problemen die nog niet of niet afdoende werden geregeld en die zodoende uitnodigen tot reflexie (*questiones scrutandae* – doordenkers). Zo ontstaat een gespierd betoog dat de grenzen van een al te dogmatische benadering openbreekt.

Het werk is opgedeeld in vijf titels: Titel I behandelt de strafwet (inleidende noties, de werking van de strafwet naar plaats en tijd, en de wettelijke kwalificatie van het strafbaar feit). In Titel II komt het strafbaar feit aan bod (het materieel feit en de verzwarende omstandigheden; de strafbare poging; de rechtvaardigingsgronden en de wettelijke hinderpalen voor de vervolging en de berechting). Titel III is gewijd aan de toerekenbaarheid van het feit aan de *agens* (fysieke toerekenbaarheid, inclusief in het kader van de strafbare deelneming, en psychologische toerekenbaarheid, met daarin o.m. de problematiek van het morele element van het misdrijf). Titel IV is voorbehouden voor de straf, de straftoemeting en aan be-

paalde aspecten van de strafuitvoering. Verrassend is Titel V, waarin elementaire noties worden toegelicht van het internationaal strafrecht *in bello*, en waarbij de lezer ingeleid wordt in het zogenaamd humanitair strafrecht. Een van de motieven van de auteurs voor de niet-vanzelfsprekende toevoeging van deze materie aan de behandeling van het gemeenrechtelijk strafrecht was hun overtuiging, dat de basisbegrippen van het humanitair strafrecht van aard zijn het inzicht te verdiepen in bepaalde basisbeginselen van het gemeenrechtelijk strafrecht, zoals de rechtvaardiging en de subjectieve toerekenbaarheid.

Wie vertrouwd is met de geschriften van J. VERHAEGEN zal niet verwonderd zijn in dit boek aan J.J. HAUS ontleende standpunten aan te treffen over *dolus* en *culpa*, die haaks staan op de theorie van R. LEGROS. J. VERHAEGEN is (terecht) een groot bewonderaar van J.J. HAUS, en het werk dat hij samen met Chr. HENNAU geschreven heeft is in vele onderdelen een eerbetoon aan de dogmatische denkkraft van deze grote penalist.

De rijke inhoud van dit boek laat een lectuur toe op meerdere niveaus. Wie het consulteert om zich in het algemeen strafrecht te laten initiëren zal er een betrouwbare gids aan hebben. Maar ook voor 'de gevorderden' is het een kostbaar werkinstrument: door de lezing van dit boek komt men immers in communicatie met boeiende auteurs, die iets te vertellen hebben en het ook krachtig kunnen verwoorden. Ook al zal men het niet altijd met hen eens zijn, hun visie nodigt uit tot verdieping van de eigen standpunten. Over dit boek schreef Jean PRADEL in de *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé* (1992, n° 1): 'Tout pénaliste européen devra l'avoir lu'. Ik ben het daar volstrekt mee eens.

Lieven DUPONT

Velu, J. en Ergec, R., La Convention Européenne des Droits de l'Homme, Brussel, 1990, 1185 p.

Dat de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens (E.V.R.M.) en meer bepaald de jurisprudentie van de Commissie en het Hof voor de Rechten van de Mens doorwerkt op het nationale recht is in de jaren tachtig steeds duidelijker geworden. De hele trias politica (wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht) kunnen niet meer om de rechtspraak van Straatsburg heen. Ook het strafrecht is niet aan deze ontwikkeling ontsnapt, integendeel zelfs. *Panopticon* heeft daaraan aandacht besteed in artikelen van VERLINDEN (*Panopticon*, 1989, 6-20 en 103-120) over de toepassing van artikel 6 E.V.R.M. in strafzaken buiten het stadium van het vonnisgerecht en van SMAERS (*Panopticon*, 1991, 31-62) over de toepassing van het E.V.R.M. op de strafuitvoeringsfase.

VELU en ERGEC hebben in een volumineus en magistraal werk de E.V.R.M. problematiek in zijn totaliteit in kaart gebracht. Voorwaar een ambitieuze opgave, gezien de veelheid van jurisprudentie en de veelheid van terreinen waarop die jurisprudentie doorwerkt. Naast een inleidende titel met hoofdstukken over internationale mensenrechtenbescherming en de historiek van de Europese Conventie is het boek ingedeeld in twee grote titels. In titel I wordt aandacht besteed aan rechten en vrijheden zoals erkend door de Conventie en bijhorende protocol-